

דין קילוף פירות בשבת

יוני וורמסר

1

פתיחה

נושא קילוף הפירות בשבת, עליו נדון במאמר זה, הוא לכאורה נושא מצומצם יחסית, הנוגע לפעולה שאמנם שכיחה ביותר בחיי היום יום, אך לא יותר מכך. האמת היא, כי נושא זה מתרחב אל עבר פעולות יומיומיות רבות ומגוונות, אשר לדעת הפוסקים בדורות האחרונים, הבעיות ההלכתיות הכרוכות בהן, וכן הפתרונות ההלכתיים המוצעים - זהים לאלו שבקילוף הפירות. וכך, דינם של: קילוף ביצים ונקניקים², הסרת עור הדג והעוף³, הפרדת מלון מגרעיניו⁴, הסרת עלי החסה החיצוניים המקולקלים⁵, שטיפת פירות וירקות מהלכלוך הדבוק בהם⁶ ואפילו הסרת עטיפת סוכריה⁷ - כל אלו הן פעולות שדיןן זהה לדין קילוף פירות. במאמר שלפנינו, נשתדל להציג את שיטות הראשונים והאחרונים השונות הקיימות בנושא, ולפתור את הבעיות העולות, מתוך עיון בהן. אך תחילה, לשם הבנת העקרונות שעליהם עומד הנושא כולו, נגדיר את מלאכות השבת הנוגעות לעניין.

הגדרת מלאכת הדש⁸

1. אין לסמוך הלכה למעשה על המופיע במאמר זה.
2. שמירת שבת כהלכתה פרק ג' סעיף ל"א.
3. שם סעיף ל'.
4. שם ל"ד וכן ילקוט יוסף ש"ט, ס"ד.
5. שם ל"ו ושם ס"ב.
6. ילקוט יוסף שם ס"ז.
7. שמירת שבת כהלכתה שם ל"ט.
8. ההגדרות נוסחו תוך כדי היעזרות בספר "ייסודי הלכה".

קיימות מספר שיטות ראשוניים בנוגע להגדרת המלאכה, ואנו נציין כאן את העיקריות שבהן. בהמשך נראה, כי ההבדלים בין השיטות עשויים להיות משמעותיים בהבנת נושא המאמר.

שיטת רש"י

בנוגע לשיטת רש"י קיים חוסר בהירות רב, וישנן מספר שיטות באחרונים בנושא זה. אנו לא נאריך בעניין, ונסתפק בהגדרה זו: מלאכת הדש היא הוצאה של אוכל מתוך פסולת שטמון ומכוסה בה, כשפסולת זו היא פסולת שהאוכל גדל בתוכה, והיא התנתקה בינתיים ממקור גידולה⁹. לדוגמא: אדם המפריש את גרעין השעורה מתוך קליפתו, לאחר שנתלש ממקום גידולו - יתחייב משום מלאכת הדש.

שיטת רבינו חננאל והערוך

מלאכת הדש מוגדרת כניתוק פסולת **המחוברת** לאוכל, כך שתהיה מוכנה לברירה מיידית. לדוגמא: אדם המפריד בין גרעין השעורה לקליפתו כאשר היא מחוברת אליו - יתחייב משום דש, אך כאשר היא מנותקת ממנו, ורק מונחת לצידו, לא יתחייב.

שיטת הר"ן והרמב"ן

מלאכת הדש היא ניתוק פרי מהאשכול בו גדל¹⁰. לדוגמא: אדם המנתק את גרעין השעורה מהשיבולת - יתחייב משום דש. להלכה, כפי הנראה, הגדרת המלאכה ע"פ רש"י, בשינויים קלים מדי פעם, היא הפשוטה והנפוצה ביותר. אנו נראה בהמשך קריטריונים נוספים המתוספים להגדרה ומופיעים בעיקר בספרות האחרונים.

הגדרת מלאכת הבורר

גם בהגדרת מלאכה זו ישנן כמה שיטות. אנו נסתפק בהגדרה המופיעה אצל חלק מן הראשונים, שנפסקה להלכה¹¹: **מלאכת הבורר היא הוצאת פסולת מתוך אוכל בו היא מעורבת.**

9. יסודי הלכה עמ' קי"ח, פרי מגדים אשל אברהם סי' ש"כ.

10. ר"ן שבת ל"א ע"ב בדפי הר"י"ף ד"ה "מפרק", רמב"ן שבת ע"ג ע"ב ד"ה "אמר".

כלל חשוב בהלכות שבת, הבא לידי ביטוי במיוחד במלאכה זו, הוא שאין מתחייבים על עשיית מלאכה אלא אם כן נעשתה כדרכה. אך עשייתה באופן שאינו מוגדר כדרך עשייתה של המלאכה, גם אם מתקבלת אותה התוצאה, במקרים מסוימים לא תיחשב כמלאכה¹². כך, אם הברירה נעשית באופן שאינו מוגדר כדרך ברירה, אלא כדרך אכילה, היא תהיה מותרת¹³. ושלושה תנאים נדרשים לשם כך:

1. ברירת האוכל מתוך הפסולת, ולא להיפך.

2. ברירה ביד ולא בכלי.

3. ברירה לשם אכילה לאתרו.

גם במלאכת הדש ישנם אופנים, שלפחות לפי חלק מהשיטות יחשבו לדרך אכילה וכתוצאה מכך לא יוגדרו כדישה, ונזכיר חלק מהם בהמשך.

לשיטת רבנו חננאל והערך¹⁴ בהגדרת המלאכה נוסף דגש משמעותי, והוא, שרק כאשר האוכל והפסולת אינם מחוברים זה לזו, תיחשב המלאכה לברירה. (וכפי שראינו בשיטתם, כאשר הם מחוברים תהיה זו דישה).

מקור הדין

עתה, לאחר שהגדרנו את מלאכות השבת הנוגעות לנושא מאמרנו, ניגש להבהרת מקור האיסור. המקור מופיע בתלמוד הירושלמי (שבת מ"ט ע"א): "ההן דשחק תומא, כד מפרך ברישייא משום דש, כד מברר¹⁵ בקליפייתיה משום בורר".

11. הקדמת ה'משנה ברורה' לסי' שי"ט.

12. שש"כ כרך ג', במבוא להלכות שבת, פרק א' סעיף ט'.

13. עיין במשנ"ב שם. ניתן להסביר דבר זה, בהתבסס על העיקרון העובר בכל המלאכות האסורות בשבת: כולן נלמדות מהמלאכות שנעשו בהקמת המשכן, והאופן בו הן אסורות הוא אותו האופן בו נעשו במשכן. מטבע הדברים, מלאכות אלה נעשו במשכן באופן המוני ותעשייתי, במטרה לספק חומרים לבניין. לכן פעולה שנעשית בדרך אכילה, תהיה שונה מהותית ממלאכות המשכן, ולא תיחשב בכלל המלאכות האסורות בשבת.

14. ר' חננאל, שבת ע"ד ע"א, הערוך - ערך "דש". הילקוט יוסף בשי"ט הערה ס"ז מצרף לסיעה זו גם את המאירי (שבת קל"ד ע"א ד"ה: "אין מסננין"). הוא מפרש שכוונת המאירי היא שהסיבה שאין איסור בורר בניקור ירך היא מפני שהדברים אינם מחוברים. אך טעמו של המאירי מפורש בדבריו: "כל שהוא מחתך בידו אינו נקרא בורר". וצריך לעיין איך למד הילקוט יוסף שזוהי כוונת המאירי בדברים אלו.

מפרש הפני משה¹⁶: "השוחק את השום... כשמפרך ראשיהן הרי זה [חייב] משום דש, וכשבורר אותו מקליפתו הרי זה [חייב] משום בורר".

ה'בית יוסף' (או"ח סוף סי' שכ"א) מצטט את הירושלמי הנ"ל, ומוסיף:

"וכתבו סמ"ג וסמ"ק והתרומה דאפילו הכי אין לאסור לקלוף שומים ובצלים לאכול לאלתר דההוא דירושלמי לא מייירי בקולף לאכול לאלתר אלא בקולף להניח כמו שפירש ר"ח וכן כתבו הגהות בפרק כ"ב... וכן כתב בעל התרומה כדי לאכלו מיד מותר".

נמצא, שקילוף פירות אסור משום בורר - אלא אם כן יתבצע בדרך אכילה, כפי שהסברנו לעיל, ולשם כך הוא חייב להיות סמוך לזמן האכילה¹⁷. וכך גם פסק הרמ"א ורוב הפוסקים¹⁸.

ה'אגלי טל'¹⁹ מבאר את העניין מצד הסברה, ע"פ העקרון ש"מלאכת מחשבת אסרה תורה" שפירושו, ע"פ דבריו (שם), שמלאכה האסורה מן התורה היא דווקא כזו הנעשית מתוך כוונה לבצע תיקון בחפץ שעליו נעשית המלאכה. וע"פ זה, קילוף הנעשה לשם הנחת הפרי ואכילתו רק לאחר זמן, אסור, כיוון שכאשר פרי הוא מקולף - הוא במצב מתוקן. אך קילוף לשם אכילה מיידיית של הפרי הוא מלאכה הנעשית מתוך כוונת אכילה - שהיא איננה מחשבת תיקון. והסיבה לכך היא, מכיוון שהפרי לא נשאר לאורך

15. יש גורסים כאן "כדמבחר", כפי שמובא בהגהות על הטור, הוצאת "שירת דבורה", סי' שכ"א סעיף כ"ה. עובדה זו היא משמעותית, כפי שנסביר בהמשך.

16. שמפרש את המקור בצורה המתאימה לפסק הבית יוסף ורוב הפוסקים. פירוש "קרבן העדה" כאן שונה ומתאים לשיטה אחרת.

17. ועיין בשו"ת הרשב"א, (חלק ד' סי' ע"ה) שלומד את ההיתר לקלף לשם אכילה לאלתר ממקור מפורש בגמרא, ופותר בזה בעייתיות הקיימת כאן, והיא שבירושלמי לא נזכר כל היתר כזה.

18. שיטה אחרת בנושא, הנראית תמוהה לכאורה, היא שיטת רבינו ירוחם, המצוטט בבית יוסף (שם). הוא פירש שהמקור בירושלמי אסר לקלף דווקא במקרה בו הקילוף נעשה מתוך מטרה לשחוק את הפרי לאחר מכן. אך כאשר מטרת הקילוף היא אכילת הפרי, אין בו איסור. ואולי דעתו היא, שכדי שהדבר ייחשב כדרך אכילה - אין צורך באכילה מיידיית, ומספיק שמטרתו הסופית של הקילוף תהיה אכילה. (הוא לא התייחס לקילוף לשם מטרה אחרת - כיוון שדבר זה אינו מצוי, וכנראה ייחשב כעשיית מלאכה שלא כדרכה, שאין מתחייבים עליה).

19. מלאכת בורר ס"ק י"ד, ג'.

זמן במצבו המתוקן, אי אפשר לומר שזו מטרת הקילוף. ונמצא, שמטרת הקילוף איננה תיקון הפרי אלא אכילתו, ולכן הקילוף איננו מלאכת מחשבת - ואינו אסור. יש לציין, שישנה מחלוקת בסיסית מהו סוג הפירות האסור בקילוף. יש אומרים²⁰, שפירות שקליפתם ראויה לאכילה, ורגילים לאוכלה, אין בהם כל איסור, גם אם קילופם אינו לשם אכילה מיידית, משום שהפרי וקליפתו נחשבים במקרה כזה כמין אחד, ואיסור ברירה ישנו רק בין שני מינים שונים. ויש אומרים²¹, שגם במקרה כזה ישנו איסור לקלף שלא בסמיכות לאכילה, וזאת משום שהפרי וקליפתו עדיין נחשבים למינים שונים, וברירה אסורה גם כאשר מדובר בשני מיני מאכל.

הבעיות הקיימות בדין קילוף

על הדברים שראינו עד כאן עולות מספר שאלות:

א. הגמרא במסכת ביצה (י"ג ע"ב) מוכיחה מכך שנשותיהם של רב ור' חייא קילפו לבעליהן כוסות מלאות שעורים בשבת, שקילוף בשבת מותר גם שלא לאכילה מיידית, ולמסקנתה הטעם הוא: "מלאכת מחשבת אסרה תורה" (לשון רש"י: "מלאכת אומנות") וכיוון שהקילוף אינו נחשב למלאכת מחשבת - הוא מותר. ולכאורה זוהי סתירה מפורשת לדין שצוטט לעיל, שמתיר לקלף רק בתנאי שהשימוש יהיה מידי, ולפי מקור זה מפורש שאין כל איסור בפעולה זו. וכלשון הביאור הלכה (שכ"א, ד"ה "לקלוף"): "וזה לא מסתבר לחלק בין קליפת שעורים (בה עוסקת הגמרא בביצה) לקליפת שומים ובצלים (בו עוסק המקור מהירושלמי)".

ב. מדוע המקלף חייב משום בורר? הרי איסור בורר קיים רק כאשר ישנה תערובת, ואילו קליפה ופרי עומדים כל אחד בפני עצמו, ואינם מעורבים זה בזה!

ג. מדוע המקלף אינו חייב משום דש? הרי פעולת הקילוף היא למעשה הוצאה של אוכל מתוך פסולת בה הוא מכוסה, ולכאורה זו בדיוק הגדרת מלאכת הדש! ואכן, הפרי מגדים²² מעלה שאלה זו ונותר ללא תשובה עליה. השאלה מתעצמת ביותר נוכח העובדה, שאכן ישנן מספר שיטות בראשונים הסוברות שקילוף אסור משום דש, כפי שנביא ביתר פירוט בהמשך.

ד. גם בהנחה שאיסור הקילוף הוא משום בורר, מדוע מותר לקלף כאשר המטרה היא לשימוש מידי, הרי בקילוף הפסולת (הקליפה) מופרשת מן האוכל (הפרי), וכפי

20. משנה ברורה שכ"א ס"ק פ"ד.

21. שער הציון שם, ס"ק צ"ז.

22. אשל אברהם, הקדמה לסימן ש"כ ד"ה: "ומעתה".

שהגדרנו לעיל, אין כל היתר לבצע פעולה זו, שהרי לא כל התנאים להגדרת הפעולה כ"דרך אכילה" מתמלאים!
ה. מדוע הרמב"ם לא הזכיר דין זה בהלכותיו? הרי מקורו הוא ירושלמי מפורש!

שיטות נוספות בנושא

כפי שציינו לעיל, השיטה המרכזית, שבה נקטו חלק גדול מן הראשונים ומרבית האחרונים, משייכת את פעולת הקילוף לאיסור הבורר, אך ישנן כמה שיטות בראשונים ובאחרונים החולקות על קביעה זו, ותוך כדי כך נפתרות חלק מהבעיות שהועלו. תחילה נציג שיטות אלו, ולאחר מכן ניישב את הבעיות אליבא דהשיטה המרכזית.

א. שיטת הרשב"א, הריטב"א וספר העיתים²³

קילוף פירות יהיה אסור משום מלאכת דש. ההגיון שעומד מאחורי שיטה זו, כיוון שמדובר על הוצאת אוכל מפסולת המכסה אותו, וזוהי הגדרת מלאכת הדש. כמו כן, כבר הוסברה הבעייתיות של הכללת הקילוף באיסור בורר - כיוון שלא מדובר על תערובת.

גם רבנו חננאל²⁴ נוקט בשיטה זו, וכך פירשו בספר 'מנוחת אהבה'²⁵, וכן היא גם דעת הערוך²⁶. ואכן ישנה בכך התאמה מלאה להגדרותיהם למלאכות הדש והבורר, שבפשטות יוצא לפיהן, שכל פסולת המחוברת אל האוכל יהיה בה איסור דישה ולא איסור ברירה.

ייתכן שגם שיטת רש"י היא כך, כפי שניתן להסיק מכך שבמסכת ביצה (י"ג ע"ב, ד"ה י"ז) (לשבת"י) הוא מפרש, את מה שמופיע בגמרא כהוה אמינא, שקילוף שעורים אסור משום דש. (ואף על פי שמסקנת הגמרא שם היא שאין בזה איסור כלל, אפשר להסיק מכאן את גישתו העקרונית של רש"י לנושא.²⁷ והוא הדין לדעת הריטב"א, שדבריו נסובו על ההוה אמינא).

23. רשב"א - הובא בשו"ת יבי"ע ח"ד סי' ל"ח סעיף ד, בשם תשובת הרשב"א. ריטב"א - ביצה (י"ג ע"ב) ד"ה: "וכן לשבת". ספר העיתים - סי' רכ"ח.

24. שבת ע"ה ע"א, לגבי קילוף קנים, וכן בע"ד ע"א שכותב: "קליפה שצריכה פירוק".

25. מלאכת דש, הערה 8.

26. ערך: "חלתא".

27. ועיין במנוחת אהבה, מלאכת דש הערה 8, שמוכיח מרש"י בשבת (ע"ד ע"ב) לגבי מכין כוורת, שכותב שאין איסור כלל בהפשטת קנים, ומכאן שאין בקילוף איסור דישה.

על פי שיטה זו, נפתרות השאלות הנובעות משיוכו של הקילוף למלאכת בורר. אך עדיין יש להסביר את הגמרא בביצה (לאילו הסוברים כך גם להלכה), וגם הרמב"ם (שלא הביא דין זה בהלכותיו) עדיין איננו מובן.

ייתכן שתהיה לשיטה זו נפקא מינה להלכה, שכן ישנה מחלוקת האם יש היתר לדוש לצורך אכילה מיידית²⁸. ואם נקוט לחומרא, הרי שקילוף יהיה אסור בכל אופן שהוא. אך חומרא זו נידחת להלכה למעשה, ואין מי שהחמיר עד כדי כך.

דרך זו, שבה בחרו לא מעט ראשונים מרכזיים, לא מצאה לה כמעט מקום בספרות ההלכה של האחרונים, שכתבו שהאיסור שבקילוף הוא איסור ברירה. ניתן בהחלט להבין זאת לגבי רש"י והריטב"א, שלא הובאו להלכה משום שדבריהם נסובו רק על ההוה אמינא בגמרא, שמסקנתה היא שהדבר מותר לחלוטין, וממילא אין נפקא מינה הלכתית לדבריהם.

ב. שיטת ערוך השולחן

פעולת הקילוף אינה כרוכה באיסור כלל, לא דש ולא בורר.

ערוך השולחן (ה'י' שבת ש"יט, כ') אף מציין, שכך הוא גם המנהג - לקלף בשבת. אין הוא יחיד כלל וכלל בשיטה זו, כפי שעוד נביא, אך הוא היחיד שמיישב את המקורות. וכך הוא מפרש את הירושלמי (לעיל ב"מקור הדיון"): "שלוקה הרבה שומים ושוחקן ביחד וע"י זה נופלים הראשים מהם ורק הקליפות של כל השומים מתערבים עם השומים ובורר מהם הקליפות מהאוכל... אבל מי שקולף כל שום לבדו וחותר הראש וקולף הקליפה כמו שעושים בבצלים אין בזה לא דישה ולא ברירה".

אם כן, לפי דבריו, כוונת הירושלמי היא למקרה שבו כבר הופרדו הקליפות מהפרי, ואיסור הבורר שבזה הוא מעשה רגיל של הוצאת פסולת מתוך תערובת. בצורה כזו יכולים גם הנוקטים בשיטה האוסרת קילוף משום דש, לתרץ את הסתירה לכאורה לדבריהם מן הירושלמי.

סיוע לפרשנות זו ניתן למצוא בגרסת ה'בית יוסף', בעל ה'יתרומות' והסמ"ק בדברי הירושלמי, שגורסים "מבחר" (מלשון "לבחור") במקום המלה "מברר"²⁹. נוסחה זו, משמעה קרוב יותר להבנה זו, שבה מדובר על הוצאת פסולת מתוך תערובת של ממש, לעומת ההבנה שהוצגה קודם לכן, שבה מדובר על הסרת קליפה מפרי, שקשה לראותה בתור פעולה של "בחירה".

28. עיין שו"ת יביע אומר, חלק ד', סי' ל"ח, סעיף ד', ד"ה: "איברא".

29. עיין בהגהות על הבית יוסף, אות כ"ה, בהוצאת 'שירת דבורה'.

כך מפרש בעל ערוך השולחן גם את הבית יוסף והרמ"א (למרות שהוא מודה שלכאורה לא משמע מדבריהם כן) - שכוונתם למקרה שמקלף ולאחר מכן הפירות והקליפות מונחים בתערובת, ובמצב זה כשבורר את הקליפות מתחייב משום מלאכת בורר. הוא מציין שההכרח לפרש כך נובע משתי סיבות:

1. מסברא לא מובן מדוע יש בזה ברירה.

2. הגמרא בביצה סותרת את ההבנה שקילוף אסור משום ברירה³⁰.

הרב שלום משאש³¹ מוסיף ביאור לעניין. הוא מגדיר, על פי דברי המהרי"ט צהלון³², שפעולה כלשהי, גם אם היא ממלאת את כל התנאים הבסיסיים לחיוב משום מלאכת בורר, תיחשב כברירה רק אם היא כוללת פשפוש וחיפוש. לפי זה, ממילא, כיוון שבקילוף אין פשפוש וחיפוש הוא אינו בכלל מלאכת בורר.

נראה שאפשר להוסיף את הסברה המופיעה ברא"ש³³, שכיוון שהקליפה מהווה שומר של הפרי, ואין לה חשיבות בפני עצמה אלא כל קיומה הוא למען הפרי, אין היא נחשבת למין נפרד מן הפרי, אלא כאותו המין. ומלאכות הדישה והברירה, שייכות רק כאשר מדובר בשני מינים.

מסתבר, שבשיטה זו נקט גם הרמב"ם, ולכן לא ראה צורך להזכיר זאת בהלכותיו. כך גם הסביר הביאור הלכה³⁴, ולפי הסברו ישנה מחלוקת בין התלמוד הבבלי לירושלמי (ולא כפי שהסביר ערוך השולחן) האם הקילוף אינו נחשב כמלאכה כלל, כפי שיוצא מהגמרא בביצה, או שקילוף הוא מלאכה גמורה, ואם כך עצם הפעולה אסורה ללא קשר לנסיבות, ולכן גם לשימוש מידי הוא יאסר³⁵, כפי שמשמע מפשט דברי הירושלמי (ללא הפרשנות שהוסיפו הראשונים). והרמב"ם פסק כמו התלמוד הבבלי.

30. ערוך השולחן שם סעיפים כ' - כב'.

31. בשו"ת תבואות שמ"ש או"ח סי' ל' - שם הוא נוקט כשיטת ערוך השולחן, ומציין שכך הוא גם מנהג עדתו.

32. מצוטט בבאר היטב, ש"ט ס"ק ב'.

33. ביצה, פרק ראשון, סעיף כ"ג. אמנם הרא"ש עוסק שם בנושא אחר, אך העקרון ניתן להאמר גם כאן.

34. סי' שכ"א ד"ה: "לקלוף".

35. ע"פ הסברו שם נראה שהטעם שאסר הוא משום שהיתר של "דרך אכילה" (ראה לעיל) הוא משום שזהו שינוי מדרך עשיית המלאכה, אך כיוון שהקילוף הוא מלאכה הקובעת למעשר, הרי שהוא נחשב כמלאכה בפני עצמו, ללא שינוי

גם רש"י, ע"פ ה'מנוחת אהבה'³⁶, סובר כך. המנוחת אהבה מדייק מדברי רש"י בסוגיית העושה כוורת של קינים³⁷, שכותב שאין איסור מפשיט (שבמהותו הוא בדיוק אותה הפעולה הנעשית בקילוף, אלא שעיקרו של הקילוף הוא בגידולי קרקע, ועיקרה של ההפשטה היא בבעלי חיים) בקינים (מפני שהם גידולי קרקע). רש"י לא מציין שיש בזה איסור דש או בורר, ואם אכן היה סבור כך היה צריך להזכיר זאת.

מסתבר מאוד שגם המהרש"ל³⁸ נמנה על סיעה מכובדת זו³⁹. לדעתו, באגוזים שבורים שעדיין בתוך קליפתם - התוכן והקליפה נחשבים שניהם למין אחד, ולכן לא תהיה ברירה בהוצאת אחד מהם - שכן ברירה היא דווקא בין מינים שונים. עליו מקשה המגן אברהם שאם כך, גם שומים ובצלים צריכים להיחשב כמין אחד שאין בו ברירה, והרי המקורות מורים במפורש שיש בהם איסור. אם אכן גם לדעת המהרש"ל אין איסור כלל בקילוף (אמנם מסברה שונה מזו של הרב משאש והרא"ש), הרי קושיה זו מתורצת ממילא⁴⁰.

לסיכום, ביררנו מדוע אין איסור ברירה בקילוף, ויוצא אם כן, שהשאלה הראשונה, השאלה השנייה והשאלה הרביעית, שנבעו מתוך ההנחה שישנו איסור בקילוף, נפתרות

36. מלאכת דש, הערה 8. וזה שהעלינו לעיל שרש"י סובר שזהו איסור דש, זוהי רק גישתו העקרונית, כאשר הוא יתייחס למקור האוסר קילוף, כגון הירושלמי. אך התלמוד הבבלי, כפי שהציג הביאור הלכה וכפי שנראה מפירושו של רש"י על הסוגיה בביצה, מתיר קילוף בכל מצב, ולכן כאשר רש"י יפרש מקורות אחרים בבבלי, הוא יפרש בדרך זו.

37. שבת ע"ד ע"ב ד"ה: "ואי חייטיה לפומיה".

38. מובא במגן אברהם, תקי"י ס"ק ד'.

39. ילקוט יוסף הלי שבת שיי"ט ס"ק ס"ט.

40. וראה בביאור הלכה, שיי"ט ד"ה: "מתוך אוכל", שמסביר שהמהרש"ל התכוון דווקא לברירה לצורך שימוש מיידי. אך זוהי תשובה בעייתית, שהרי המהרש"ל לא הזכיר זאת, ומזה נבעה קושיית המגן אברהם. אנו בררנו לנו דרך אחרת בפירוש המהרש"ל, כפי שהבה"ל עצמו העדיף העדפה דומה בפרשנות על הגמרא בביצה, וראה להלן, שע"פ פשט הגמרא ישנו היתר מוחלט לקלף, ללא הגבלות סמיכות לאכילה, וכך לדבריו היה נראה לו לכאורה לפרש את הגמרא, וכך פירש את הרמב"ם, ולא כפי שמפרשים הראשונים הסוברים שישנן הגבלות כאלו וכפי שנביא להלן. ככל הנראה הסיבה שהוא לא פירש כך את המהרש"ל, למרות שברמב"ם כן עשה זאת, היא שלפני המהרש"ל עמדו הבית יוסף וכל הראשונים, שלפי הבנת הביאור הלכה סותרים הבנה כזו. אך כפי שהבאנו, אפשר לפרש כפירוש ערוך השולחן, שאז לא קשים דברי הבית יוסף גם אם נבין שאין איסור בקילוף כלל.

מאליהן, וכמובן שנפתרה גם השאלה לגבי הרמב"ם. כמו כן, מובנת על פי הרא"ש והמהרש"ל הסיבה שאין כאן איסור דישה (שהרי הם החשיבו את הפרי וקליפתו בתור מין אחד, ובמין אחד אין איסור דישה), וכל שנוטר הוא לברר את הסיבה לכך על פי סברת הרב משאש.

ג. שיטת האגלי טל⁴¹

ישנו הבדל בין קילוף פרי יחיד, בו אין איסור, לבין קילופם של כמה פירות יחד - אז ישנו איסור ברור. האגלי טל מסביר את הטעם בכך, שכיוון שאיסור ברירה הוא רק בתערובות, ודברים המונחים בנפרד אין בהם איסור, גם בקילוף פרי יחיד לא יהיה איסור, כיוון שהקליפה ולב הפרי אינם מעורבים זה בזה. אך כשמדובר בפירות רבים, הקליפות מפסיקות בין האוכלים, וכל ערימת הפירות יחד נחשבת לתערובת אחת של קליפות ופירות, וכשמקלף ברור את הקליפות מתוך תערובת זו (נראה שכוונתו למצב בו התוצאה הסופית היא ערימת פירות מקולפים, ללא הקליפות ביניהם). לפי זה, עצם פעולת הקילוף איננה פעולה של ברירה, וכשמדובר על קילוף האסור מדובר על פעולה רגילה של ברירה מתוך תערובת. האגלי טל מוכיח סברה זו מהירושלמי בשבת (מ"ט ע"ב), שם כתוב ש"עיוגולים מגו עיוגולים הוי ברירה" ואפשר לדייק שדווקא "עיוגולים" אך לא עיוגול בודד.

האגלי טל עצמו מניח פסק זה ב"צריך עיון", כנראה בגלל שזהו חידוש גדול כמעט ללא מקור קודם⁴².

עם זאת, שיטת המהריק"ש⁴³ נראית קרובה מאוד לכך. לדעתו, מותר לקלוף מעט בכל פעם, אך קליפת קיבוץ גדול של פירות - אסורה, כיוון שזה נראה כברירה. אפשר שכוונתו היא לאותה בעיה שמציין האגלי טל - שכתוצאה מקילופם של פירות רבים, נוצרת ערימה של פירות מקולפים כשהקליפות מופרדות מהן, שזוהי תוצאה זהה

41. מלאכת ברור, ס"ק י"א, א'.

42. בנוסף לכך, מתוך המקור בירושלמי לדין איסור הקילוף, שצוטט לעיל, עולה קושי מסוים, והוא שלשון המקור היא "תומא" - לשון יחיד, וכן לשון הסמ"ק בסי' רפב עמ' רפה בדין זה: "שום ובצלי" - לשון יחיד, ולכאורה משמע ההיפך מסברת האגלי טל, ושגם קילוף פרי בודד נכלל באיסור. ייתכן לומר שמקורות אלו לא דקדקו בלשונם ואין כוונתם ללשון יחיד דווקא. ועדיין מקורות אלו קשים, משום שבהנחה שחילוקו של האגלי טל הוא נכון, וגם הם חילקו כך, הציפייה היא שדווקא בנקודה זו ידקדקו בלשונם ביותר. ובמיוחד נוכח העובדה שהאג"ט מוכיח את דעתו מדיוק לשוני בירושלמי אחר, המופיע עמוד אחד אחרי המקור שלנו.

43. מובא ביילקוט יוסף' ה' שבת, ש"ט ס"ק ס"ז.

לתוצאת פעולה סטנדרטית של ברירה, אך בקילוף פירות מעטים עדיין אין זה נראה כך. וכל זה על דרך האפשר, כי ייתכן שטעמו הוא אחר⁴⁴.
לסיכום השיטה, אמנם מוסברת השאלה היכן יש כאן איסור בורר (מתוך שאלה זו הגיע בעל האגלי טל להסבר זה) אך שאר הבעיות עדיין טעונות פתרון.

ד. שיטת הילקוט יוסף⁴⁵

ישנו הבדל בין פירות שקליפתם דבוקה לפרי ברפיון (כגון שומים ובצלים) ובהם שייך איסור ברירה, ולהם בלבד כיוונו הירושלמי והראשונים שהתירו קילוף רק לצורך השימוש המיידית, לבין פירות שקליפתם דבוקה לפרי בחזקה (כגון תפוז או תפוח) שאין בהם איסור ברירה כלל, וקילופם מותר גם לאחר זמן וגם בכלי המיוחד לכך.
בחילוק זה הוא מסתמך על שיטת רבינו חננאל והערך, שאיסור ברירה שייך רק בדברים שאינם מחוברים זה לזה. וכך מתורצת סתירה שישנה לכאורה בין שיטת רבנו חננאל והערך לבין המקור מהירושלמי - שבפשטות משמע ממנו שגם דברים המחוברים יש בהם איסור ברירה, וזה סותר את הגדרתם למלאכה. וכך גם אפשר לתרץ את קושיה א' - הגמרא בביצה, עוסקת בשעורים, שקליפתם מחוברת אליהם בחזקה ולכן מסקנת הגמרא היא שאין בקליפתם איסור כלל.
הסברה לשיטתו היא, שכל עוד הם אינם מחוברים היטב, נחשבים הם לשני מינים, ותתכן ברירה ביניהם, אך כשמחברים היטב הם יחידה אחת ונחשבים שניהם למין אחד שלא שייכת ברירה בתוכו.
לסיכום, קושיה אחת מתורצת, אך הנותרות עדיין זקוקות לבירור.

פתרון הבעיות

א. הביאור הלכה⁴⁶ מתרץ שבמצבים בהם עוסקת הגמרא מדובר בקילוף לשם אכילה מיידית, ובוזה אין איסור⁴⁷ (כפי שהבאנו לעיל).

44. ועיין בילקוט יוסף שם שאחרי שמביא את שיטת המהריק"ש, הוא מפנה לבירור בה אל דברי האגלי טל.

45. הלי שבת שיי"ט ס"ק ס"ז.

46. סי' שכ"א, ד"ה "לקלוף".

47. ואי אפשר לתרץ שישנה מחלוקת בין התלמוד הירושלמי לתלמוד הבבלי, שהרי אם נאמר כך ייצא שפוסקים רבים פסקו כירושלמי וכנגד הבבלי, בניגוד לכללי הפסיקה המקובלים.

לשיטת הילקוט יוסף, התירוץ הוא פשוט. הגמרא בביצה עוסקת בשעורים, שקליפתם דבוקה בחוזקה לגוף הפרי, ובפירות כגון אלו אין איסור.

ב. בספר שמירת שבת כהלכתה⁴⁸ (פרק ג' הערה פ"ה) מובאת שאלה זו בשם הגרש"ז אויערבך, ותשובתו היא, שהסיבה שהקליפה והפרי נחשבים כתערובת היא שהקליפה מחוברת אל הפרי. בעקבות תירוץ זה ישנן מספר השלכות להלכה⁴⁹ כגון איסור להוציא סוכריות מעטיפתן אם הן דבוקות אליה ואם הפעולה לא נעשית סמוך לזמן האכילה. וגם לשיטת הילקוט יוסף, כל עוד החיבור הוא רפוי נאמר שהפרי וקליפתו מצויים בתערובת, אך כשהחיבור הוא חזק הם ייחשבו למין אחד, כפי שהבאנו. אם יורשה לנו להציע דרך נוספת, שנראית לנו אפשרית, ושייתכן שזוהי הסברה שעמדה לנגד עיני כל הפוסקים שכתבו שישנו איסור ברירה בקילוף, ובכל זאת לא נזקקו לשאלה זו. ייתכן שיש לומר, שלא **החיבור** בין הפרי וקליפתו יוצר את התערובת, אלא עובדת היותם **גוף אחד ויחידה אחת**.

ג. קולמוסים רבים נשתברו על שאלה זו, ותשובות לא מעטות נכתבו לה, והצד השווה שבכולן הוא שהן מגבילות את איסור הדישה לאופנים מסויימים, שקילוף פירות אינו נכלל בהם. והעניין הוא, שכידוע, המלאכות האסורות בשבת נלמדות ממלאכת המשכן. והאופן בו מוגדרת המלאכה האסורה, הוא האופן בו היא נעשתה במשכן. וכאשר נאמר שמלאכת הדש מוגדרת רק באופן מסויי, סיבת הדבר היא שכך היתה נעשית במשכן. להלן נשתדל להביא את כל התשובות שמצאנו.

1. בספר מנוחת אהבה (במבוא למלאכת הדש), מוגדרת המלאכה כך:

"מהות מלאכת דש היא, הוצאת מין אחד הבלוע ומכוסה בתוך מין אחר, מתוכו, **על ידי דחיקתו ולחיצתו עד שישבר**".

נמצא, שפעולת הדישה מתבצעת דווקא על ידי פעולת לחיצה ודחיקה, ולפי זה פשוט ומובן מדוע קילוף אינו נכלל באיסור. מסתבר שזו הייתה גם כוונת החיי אדם⁵⁰ שכתב שאין בקילוף איסור דישה מכיוון שאין זו דרך עשיית מלאכת הדישה⁵¹.

אולם ישנה מעט בעייתיות בעקרון זה. כפי שמביא המנוחת אהבה עצמו⁵² - רבנו חננאל, הסובר שקילוף אסור משום דש, לא יקבל הגדרה זו. אליו מצטרפים כל

48. כן גם במנוחת אהבה, פרק ז' סעיף י"א.

49. עיין שש"כ פרק ג' סעיפים ל"ו, ל"ז ו- ל"ט.

50. כלל י"ד סעיף א'.

51. ועוד עיין בספר שביתת השבת במלאכת דש סעיף ד' שכותב שאין בדבר משום דש מכיוון שזהו שינוי גמור מדרך עשיית המלאכה.

הראשונים האוחזים עמו בשיטתו, כפי שנמנו לעיל, והם רש"י, הריטב"א, הרשב"א והערך⁵³.

בנוסף על כך, נראה בבירור מאחרונים אחרים שהם חולקים על עיקרון זה, כמו שמוכח באגלי טל (מלאכת דש ס"ק ו,ב) שם הוא לא מחלק בין כתישת חיטה במכתשת שהיא פעולה הכוללת לחיצה ודחיקה, לבין הורדת הקליפה סתם (וכן הוא שם בס"ק י"א)⁵⁴.
2. שולחן ערוך הרב (שי"ט סעיף ט"ו) וכן האגלי טל (מלאכת דש, סעיף ו, ב) מחלקים שאיסור דישה שייך דווקא בקליפה העליונה של הפרי, כגון הקליפה החיצונית של האגוז⁵⁵, אך

52. פרק ו' הערה 8.

53. כמו כן ודאי שלא שייך לומר חילוק זה בשיטת הרמב"ן והר"ן, שהגדירו את המלאכה כהפרדת הפרי מהאשכול, ואין בזה כל צורך בפעולת לחיצה ודחיקה. וכך מוכח מהרמב"ן בשבת (ע"ד ע"ב) ד"ה "כותש", שמגדיר את פעולת הכתישה כתולדה של בורר ולא של דש למרות שהיא פעולה של לחיצה ודחיקה. הערות אלו נכונות גם לגבי רוב התירוצים האחרים, שנביא בהמשך.

54. כפי הנראה ניתן לצרף לסברה זו גם את המופיע בר' עקיבא איגר (בהגהה על המגן אברהם בסי' שי"ט ס"ק ח') שם הוא מקשה על ההיתר לקלף, מדין של כותש חיטין במכתשת, שאסור לעשות זאת, כמופיע בשבת (ע"ד ע"ב). ולפי עקרון זה של המנוחת אהבה הרי הקושיה לא מתחילה כלל, ומכאן מוכח שהוא לא סבור כך. אבל, שיטה זו היא בעייתית ביותר, כפי שמופיע בביאור הלכה (שכ"א ד"ה "לאלתר שרי") שם הוא תמה על קושייתו של ר' עקיבא איגר וכותב שאפשר היה לתרצה בפשטות, שקילוף הוא ביד ומפורש בגמרא בביצה שאיננה מלאכת מחשבת, ופירוש הדבר, לפי דבריו שם, שכיוון שהיא נעשית ביד, היא איננה דומה למלאכות שהיו במשכן - שהיו בגדר מלאכת מחשבת, ולכן מותרת, אך לגבי כתישה במכתשת, שנעשית בכלי - מפורש בגמרא בשבת שהיא כן היתה במשכן, וודאי שהיא כן מלאכת מחשבת. כל כך היה זה תמוה בעיניו, עד שכתב: "ולא אאמין שיצא זה מפי הגאון ר' עקיבא איגר, רק מאיזה תלמיד טועה". סימוכין לקביעה זו יש בסוף סי' שכ"א, שם מביא ר' עקיבא איגר כסיוע את אותם הדברים של המגן אברהם עליהם הקשה שני סימנים קודם לכן, ובדבריו שם הוא כבר מתרץ את קושייתו. ומכאן נראה מוכח שאכן שני אנשים שונים כתבו שתי הגהות אלו.

ולמרות הסתירה הגלויה בדברי ר' עקיבא איגר, עצם קושייתו על המגן אברהם אינה נדחית בהכרח. שכן, שביתת השבת במלאכת דש (סעיף ד') ובבאר רחובות (שם), וכן האגלי טל מלאכת דש (ס"ק י"א) הקשו את אותה הקושיה, ואינם סבורים כמו הביאור הלכה, שישנו חילוק בין קילוף ביד לקילוף בכלי. ואת הסתירה שבין הגמרא בביצה המתירה קילוף לבין זו בשבת המחייבת משום דש, מתרץ האגלי טל שבביצה מדובר על הקליפה הפנימית הצמודה לפרי, ובשבת מדובר על החיצונית, וכפי שעוד נביא להלן).

55. ועיין עוד ברמ"א שי"ט, ו'.

בקליפה הפנימית הדקה, כגון זו שעל האגוז עצמו, אין איסור. חילוק זה תואם במדויק את דברי הירושלמי שהובאו לעיל: "ההן דשחק תומא, כד מפרך ברישייא משום דש, כד מברר בקליפיתיה משום בורר." מאוד מסתבר שכוונת הירושלמי לשתי הקליפות - החיצונית והפנימית, כאשר בפירוק החיצונית ישנו איסור דש, ובפנימית ישנו איסור בורר.

ע"פ עקרון זה, קובע האגלי טל (שם ס"ק י"א) שפרי בעל קליפה אחת בלבד, ושאין דרכו לקלפו סמוך לסעודה, הרי שיש בו משום איסור דישה.

נראה שהילקוט יוסף (הלי שבת שי"ט ס"ק ס"ט) חולק על זה, ולדעתו אין הבדל עקרוני בין הקליפה החיצונית לקליפה הפנימית לעניין איסור דש.

3. בספר אגרות משה (או"ח א', סי' קכ"ה) הוא מגדיר שאיסור דישה שייך רק בקליפה שאינה עשויה להישאר על הפרי לאורך זמן. אבל בקליפות הנשארות על הפרי, אין איסור דישה, ובהן תהיה בעיה של בורר.

4. בספר שביתת השבת (מלאכת דש סעיף ד' ובבאר רחובות שם) מביא בשם ה'מגן אבות' שמלאכת דישה היא דוקא כשמפרק את הגרעינים מתוך הקליפה. אך הפעולה ההפוכה - הפרדת הקליפה מהגרעין - אין בה איסור דישה.

5. הסבר נוסף המופיע בשביתת השבת (שם) מבוסס על כך שמלאכת הדש, בבסיסה, שייכת למכלול הפעולות הנעשות בתבואה, ולכן צורת המלאכה עליה מתחייבים בשבת נקבעת על פי הצורה בה היא נעשית בתבואה (וזאת כיוון שכך היא היתה נעשית במשכן, כפי שהסברנו). השביתת שבת מסביר שמטרתה של פעולת הדישה הרגילה היא להכשיר את התבואה לטחינה. אך כאשר התבואה נאכלת, הדרך הרגילה היא לאוכלה עם קליפתה, ובדרך כלל לא דשים אותה⁵⁶. לכן, כאשר אדם אוכל ומסיר את הקליפה לשם כך, פעולה זו נחשבת ל"אכשורי אוכלא" - הכשרת מאכל לאכילה, שאינה נחשבת כמלאכה (שכן בדרך כלל, מלאכות שבת הן תיקון דבר שאיננו ראוי לאכילה כך שיהיה ראוי, אך כאשר הדבר ראוי כבר לאכילה הפעולות הנעשות בו אינן נחשבות למלאכות), ולכן הוא אינו מתחייב עליה⁵⁷.

56. אמנם ודאי שעובדה זו נכונה רק לגבי תבואה, ולמעשה המציאות ברוב הפירות היא שהדרך לאוכלם היא ללא קליפתם. אך מסתבר שיש לראות את התבואה כדגם, שממנו נלמד לשאר הפירות מהי הדרך בה נעשתה הפעולה במשכן ולפיה מה ייאסר ומה יותר.

57. אמנם לכאורה לפי הסבר זה המקלף לא יתחייב גם משום בורר. ומכל מקום, לשיטת הרמב"ם וערוך השולחן, הסבר זה מתאים.

6. תירוץ נפוץ ומקובל לשאלה זו מופיע באגלי טל (מלאכת דש סעיף י"א) ובמלאכת שבת (עמ' כ"א), שגם נפסק להלכה בדרך כלל⁵⁸ הוא שדרכה של מלאכת הדש היא להתבצע בעוד התבואה בשדה, שלא בסמיכות לאכילה. אך בפעולת הקילוף עליה ניסוב דיונונו הדרך לעשותה בבית, בסמוך לזמן האכילה, ולכן איננה נכללת באיסור.

7. שיטת המהרי"ש והמהרי"ל (מובא באליה רבה סי' שי"ט ס"ק י"א, וכן באגלי טל מלאכת דש ט"ו, י"י) שפרי הדבוק לקליפתו אין בו איסור דש⁵⁹. ואמנם האליה רבה (שם) חולק על כך וכותב שדבר זה אינו מובן לו. כמו כן ודאי שהסבר זה נוגד ישירות את שיטת רבנו חננאל והערוד, שכפי שהבאנו, לדידם החיבור בין הגופים עומד ביסוד הגדרת המלאכה.

8. שיטת ר' עקיבא איגר (סי' שכ"א בהגהה על סעיף י"ט) וכן הפרי מגדים (אשל אברהם שי"ט, ח') היא שהקליפה בטלה לגבי הפרי, ולכן אין בזה איסור דישה. וזאת מכיוון שמלאכת הדש מוגדרת כהפרדת אוכל מן הפסולת דווקא, וכאשר הפסולת בטלה ואינה חשובה בפני עצמה, היא נחשבת כחלק מן האוכל, ובהפרדתה אין מעשה של הפרדת פסולת מאוכל⁶⁰.

ד. גם לשאלה זו מצאנו מספר תשובות, והרי הן:

1. התשובה הנפוצה ביותר לשאלה זו, המופיעה בכמה מקומות, מובאת בביאור הלכה (סי' שכ"א ד"ה 'לקלוף'), בשם המאמר מרדכי: "ונראה, דכיוון דאי אפשר בעניין אחר ודרך אכילתו בכך, לא מקרי פסולת מתוך אוכל, שאינו אלא לאכול התוך, וכל שהוא לאלתר שרי, אבל להניח אסור, דלא עדיף מאוכל מתוך פסולת".

נראה שכוונתו היא, שכיוון שמטרת הפעולה היא תמיד שיישאר הפרי והקליפות תזרקנה, וזו הדרך האפשרית היחידה לבצע זאת, וזו גם דרך אכילתו המקובלת, נחשב הדבר כאילו אכן הוציא את הפרי מתוך הקליפה.

2. החזון איש (סי' נ"ד ס"ק ב') מביא את תשובת הביאור הלכה, ומוסיף סיבה אחרת שבעטיה תיחשב פעולת הקילוף לדרך אכילה, והיא שהעובדה שהמבצע את הפעולה מתעסק בידיו באוכל ולא בפסולת בלבד, מכניסה אותה לגדר של דרך אכילה.

58. עיין למשל שש"כ פרק ג' הערה צ"ב, מנוחת אהבה פרק ו' סעיפים ב' - ג'.

59. ועיין באג"ט שם ס"ק י"ח שמסביר אחרת. תירוץ זה נאמר במקור על פירוק קטניות מתרמיליהן, ולפי הסבר האגלי טל הוא מתאים רק לנושא המצומצם הזה.

60. אך יתכן שעדיין יש בזה איסור ברירה, כיוון שברירה איננה בדווקא הפרדה של אוכל מפסולת, אלא ישנו איסור גם כאשר מדובר בשני מיני אוכל. וקליפה עדיין נחשבת כמין שונה מן האוכל, כך שעדיין יהיה בה איסור ברירה.

3. תשובה נוספת, שהעקרון שבה הוא קרוב מאוד לזה שבתשובת הביאור הלכה, היא על פי שיטת הירושלמי⁶¹, שהקריטריון הקובע מהו הנברר, הוא העצם שנשאר בידו. כלומר, ללא כל קשר למה שנעשה, אם בסופו של דבר האוכל נשאר בידו והפסולת הושלכה, הרי שעמד בתנאי הנדרש לכך שלא תהיה ברירה (כמובן, בצירוף התנאים האחרים הנדרשים, כפי שהובא בהגדרות). לכן גם בנידון דידן, כיוון שבסופו של דבר הפרי נשאר בידו, הדבר נחשב כאילו ברר את הפרי מתוך הקליפה.

4. עוד תשובה המובאת באגלי טל (מלאכת בורר ס"ק י"ג) ע"פ העקרון, שהמלאכות האסורות בשבת הן אלו שהיו נעשות במשכן⁶² והאופן בו מותרת המלאכה או אסורה נקבע ע"פ דמיונה לאופן בו היא נעשתה במשכן. עקרון נוסף הוא שפעמים שמלאכה הנעשית בשינוי גדול מהצורה בה נעשתה במשכן⁶³, מותרת לכתחילה - וזוהי סיבת היתר "דרך אכילה" שבמלאכת בורר, כפי שהוסבר לעיל. מלאכת הברירה במשכן התבצעה דוקא בערימות ממש של תבואה ופסולת, כאשר הפסולת הוסרה מן התבואה⁶⁴. אך פעולה של קילוף לא נעשתה במלאכת המשכן. לכן, כדי שהשינוי ממלאכת המשכן יהיה מספיק משמעותי, אין צורך בכך שדווקא האוכל הוא זה שיוסר מהפסולת, וגם כאשר הפסולת מוסרת מן האוכל יהיה זה מותר לכתחילה.

סיכום

במאמר זה סקרנו חמש שיטות שונות בעניין הקילוף: שיטת **רבנו חננאל**, **הערוך והראשונים** שנמנו עמם - הרואים בקילוף בעיה של דישה. שיטת **ערוך השולחן**, **הרמב"ם** ועוד מספר אחרונים - הסוברים שקילוף מותר לכתחילה ואין בו בעיה כלשהי של דישה או ברירה. שיטת **האגלי טל** - שמחלק בין קילופו של פרי יחיד וסובר שמותר לחלוטין, לבין קילופם של פירות רבים שבהם ישנה בעייה של ברירה. שיטת **הילקוט יוסף** - שמחלק בין פירות שקליפתם מחוברת אליהם בחוזקה - שמותרים לחלוטין, לבין פירות שקליפתם מחוברת אליהם ברפיון - שתתכן בהם בעיה של ברירה. והשיטה הנפוצה והמקובלת ברוב הפוסקים, ושמשמע כמוה מפשט **הבית יוסף והרמ"א** -

61. ע"פ האגלי טל מלאכת בורר ס"ק י"ג, וכן מובא בספר מלאכת שבת עמ' ס' בשם סידור שו"ע הרב.

62. שש"כ כרך ג', מבוא להלכות שבת, פרק א' סעיף ה'.

63. שם סעיף ט'.

64. וראה לעיל בהגדרת מלאכת הבורר.

שבקילוף כל סוגי הפירות בכל מקרה ישנה בעיה של ברירה. על פי שיטה זו העלינו כמה בעיות והשתדלנו לפותרן.